

BEATA KOROWAJ

e-mail: bekaediwie@op.pl

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROLA I CHARAKTER PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH W POLSCE NA PRZYKŁADZIE ORGANIZACJI *NON PROFIT*

JEL Classification: L31

Streszczenie: W artykule poruszono problematykę organizacji *non profit*. Posłużono się metodą analizy dokumentacji, mając na celu ogólne zaprezentowanie organizacji *non profit*. Opisano na przykład zakres działalności Fundacji Polsat oraz Caritas Polska. Treści zawarte w opracowaniu miały na celu pokazanie, jaką funkcję pełni przedsiębiorstwo społeczne w Polsce. Po przeprowadzonej analizie można stwierdzić, że organizacje *non profit* wypełniają lukę między sektorem publicznym a prywatnym w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Słowa kluczowe: trzeci sektor, organizacje pozarządowe, organizacje *non profit*.

1. Wstęp

Przedsiębiorstwo społeczne to specyficzny typ podmiotu gospodarczego, w działalności którego na pierwszy plan wysuwają się nie zyski i ich maksymalizacja, lecz cele społeczne. Celem społecznym są np. problemy socjalno-bytowe, które dotyczą różnych osób. Są to przeważnie osoby wykluczone, m.in. pozostające bez pracy czy z orzeczoną niepełnosprawnością, starsze.

Przedsiębiorstwo społeczne to takie:

- dla którego społeczny lub socjalny cel dobra wspólnego jest powodem działalności handlowej,
- którego zyski są reinwestowane głównie na cele społeczne,
- którego sposób organizacji odzwierciedla jego misję, opartą na zasadach demokratycznych, skupiając się na sprawiedliwości społecznej (Internet 11).

W Polsce definicja ekonomii społecznej oraz charakterystyka przedsiębiorczości społecznej zostały określone w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) na lata 2014-2020 (Ustawa z dnia 6 grudnia 2006). Formuła przedsiębiorstw społecznych wywodzi się z ekonomii społecznej (dalej ES). Jej istotą jest przede wszystkim aktywność obywatelska i społeczna, która poprzez działalność gospodarczą oraz działalność pożytku publicznego służy integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej oraz rozwojowi lokalnemu.

W niniejszym artykule przyjęto hipotezę, że organizacje *non profit* wypełniają lukę między sektorem publicznym a prywatnym w zaspokajaniu potrzeb społeczeń-

stwa. Celem jest ukazanie problemów, z jakimi zmagają się organizacje *non profit* w Polsce. Jako metodę badawczą wykorzystano analizę dokumentacji.

2. Rola i charakter organizacji *non profit*

Organizacje *non profit* to najczęściej stowarzyszenia, które są dobrowolne i trwałe, oraz samorządne zrzeszenie o celach niezarobkowych. Organizacja *non profit* określa swoje cele samodzielnie, układa programy działania, wyznacza struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące działalności. Głównym celem organizacji jest praca społeczna. Zebrane przez organizacje środki finansowe przekazywane są na realizację celów statutowych. Organizacje *non profit* pozyskują środki finansowe z różnorodnych budżetów, np. z państwowych, regionalnych, lokalnych, jak również prywatnych. Są podmiotami aktywnie uczestniczącymi w rozpoznawaniu problemów środowiska lokalnego. Osoby reprezentujące organy zarządzające organizacją *non profit* nie otrzymują wynagrodzenia za swoją pracę.

W 2020 r. w Polsce zarejestrowanych było 95,2 tys. organizacji *non profit* o osobowości prawnej, stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, kół gospodyń wiejskich oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego. Najliczniejszą grupę stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (66,8 tys.; 70,1%), a następnie fundacje (16,0 tys., 16,8%). W 2020 r. po raz pierwszy w badaniu organizacji *non profit* uwzględnione zostały koła gospodyń wiejskich, których było 8,5 tys. (8,9%). Prawie co 10 jednostka *non profit* miała status instytucji pożytku publicznego (9,3 tys.). Liczebność podmiotów ekonomii społecznej w roku 2020 wyniosła 94,5 tys. (dane statystyczne GUS – Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji (21.12.2021 r.)).

Można wyróżnić następujące rodzaje organizacji *non profit*:

- organizacje charytatywne (np. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Caritas Polska),
- organizacje niezależne (np. uczelniane organizacje studenckie, koła gospodyń wiejskich),
- organizacje wolontarystyczne (np. Polski Czerwony Krzyż).

Organizacje charytatywne to instytucje, których celem jest wspieranie osób biednych i potrzebujących pomocy. Organizacje, które decydują się na prowadzenie działalności charytatywnej, mogą ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego.

Organizacje niezależne to inne określenie dla organizacji pozarządowych (Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r.), podkreślające niezależność jako jedną z najważniejszych zasad funkcjonowania tej organizacji; są nie tylko podmiotami, które mają osobowość prawną, ale także jednostkami, które tej osobowości nie mają.

Organizacje wolontarystyczne to podmioty odwołujące się do charakteru ich działań.

Źródła pochodzenia środków finansowych organizacji *non profit* to m.in.:

- wkłady członkowskie,
- dotacje ze środków publicznych i prywatnych,
- darowizny (pieniężne i dary rzeczowe),
- sponsoring,
- odpisy 1% podatku dochodowego od osób fizycznych,
- zbiórki publiczne i kampanie,
- aukcje charytatywne,
- SMS-y charytatywne,
- loterie fantowe,
- inwestycje kapitałowe,
- działalność odpłatna pożytku publicznego,
- dochody z działalności gospodarczej (Internet 14).

Organizacje *non profit* w zdecydowanej większości zarządzane są wieloosobowo, innymi słowy – kolegialnie. W 2019 r. najczęściej było takich, w których zarząd składał się z 6-9 osób (33,9%). Organy rządzące składające się z 4-5 osób występowały tylko w 28,4% podmiotów sektora *non profit*, zespoły 2-3-osobowe zaś – w 22,1% organizacji. Jednostki zarządzane przez 10 i więcej osób zaobserwowano w 10,1% przypadków, najniższy odsetek stanowiły organizacje zarządzane jednoosobowo (5,5%). W 2019 r. większość, bo aż 85,0%, podmiotów korzystało z dobrowolnej i nieodpłatnej pracy swoich członków bądź osób nienależących do organizacji (GUS, b.d.). Na rzecz tych organizacji pracę społeczną świadczyły najczęściej osoby zrzeszone w nich jako członkowie, mniej niż połowa jednostek korzystała zaś z zaangażowania wolontariuszy niebędących ich członkami ani pracownikami (42,9%).

Pod koniec roku 2020 wszystkie aktywne organizacje rejestrowe wykazały łącznie 8,3 mln członkostw osób fizycznych. Większość organizacji liczyła nie więcej niż 28 członków. Największym potencjałem członkowskim charakteryzowały się stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, w których zdecydowaną większość członków stanowiły osoby fizyczne (81,2%). Następną znaczącą grupą pod względem bazy członkowskiej były organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego – przypadało na nie aż 14,3% wszystkich członków, które były osobami fizycznymi. W 2020 r. największa liczba organizacji *non profit* działała, opierając się na pracy społecznej¹. Brak osób zatrudnionych w organizacjach deklarowało 61,6% z nich (GUS, 2020).

W organizacjach *non profit* zatrudnienie znacznie częściej miało formę umów-zleceń czy umów o dzieło (24,1%) niż zatrudnienia na umowę o pracę (14,2%). W roku 2020 z pracy społecznej nieodpłatnej korzystało 89,4% organizacji. Pracę tę świadczone głównie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych

¹ Praca społeczna, inaczej wolontariat, jest pracą świadczoną dobrowolnie i bez wynagrodzenia zarówno przez członków organizacji, jak i przez osoby niebędące jej członkami.

(90,2%), rzadko zaś w społecznych podmiotach wyznaniowych (43,4%). W roku 2020 wolontariat wykonywało łącznie 2,6 mln osób, zarówno członków organizacji, jak i osób niebędących nimi (Internet 18). Pod koniec roku 2020 organizacje *non profit* zatrudniały na umowę o pracę 181,2 tys. osób. Dla 149,7 tys. ludzi zatrudnienie to stanowiło jedyne miejsce pracy. W organizacjach tych zatrudnianych było przeważnie 13 etatowych pracowników. Na umowę o pracę w placówkach *non profit* zatrudnionych było 0,9% przeciętnej liczby osób zatrudnionych według stanu na koniec grudnia 2020 roku. Z kolei w przypadku zatrudnienia na podstawie umowy o pracę wskaźnik ten wyniósł 1,4% (Mały Rocznik Statystyczny Polski 2021, b.d.). Przeciętne zatrudnienie na umowę o pracę w organizacjach *non profit* w 2020 roku osiągnęło poziom 150,3 tys. etatów. W przedmiotowych organizacjach angażowany był również personel na podstawie umów cywilnoprawnych, np. umów-zleceń. W roku 2020 zatrudnionych było 394,3 tys. osób, dla 38,8 tys. (tj. 9,8%) zatrudnienie to stanowiło główne źródło utrzymania.

Głównym sposobem rozpowszechniania przez organizacje informacji na temat prowadzonej działalności było zamieszczanie ich w Internecie (78,2%), przekazywanie w formie ulotek, plakatów czy podczas zebrań, wieców i happeningów (64,3%). Mniej popularną formę stanowiło korzystanie z tradycyjnych środków masowej komunikacji takich, jak m.in. czasopisma, radio bądź telewizja (30,8% w 2019 r. wobec 33,2% w 2017 r., 37,9% w 2015 r.) (GUS, b.d.).

W roku 2019 blisko 78,5 tys. spośród 89,4 tys. aktywnych organizacji *non profit* nawiązywało współpracę z innymi podmiotami (wzrost o 0,6 p.p. w porównaniu z rokiem 2017). Współpracę nawiązywano najczęściej z placówkami publicznymi (81,2%). Przeważającą grupę stanowiły stowarzyszenia, podobne podmioty społeczne (69,9 tys.; 78,2%), a także fundacje (15,3 tys.; 17,1%). Znikomą grupą były organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego (2,4 tys.; 2,7%) oraz wyznaniowe podmioty społeczne (1,8 tys.; 2,0%). W roku 2019 głównym partnerem w zakresie współpracy dla organizacji *non profit* (81,2%) były jednostki publiczne administracji rządowej i samorządowej. Drugą najczęściej wskazywaną grupą podmiotów były inne podmioty *non profit* (54,8%).

Podstawowym celem współpracy wewnątrzsektorowej było przede wszystkim uzyskanie zasobów niematerialnych. Wśród jednostek kooperujących w ramach sektora *non profit* najwyższym odsetkiem w zakresie rodzaju współpracy cechowała się integracja środowiska lokalnego i poszerzanie kontaktów (65,1% – o 1,6 p.p. mniej niż w 2017 r.), co stanowiło przeszło dwukrotnie większy udział niż w organizacjach współpracujących z instytucjami publicznymi czy przedsiębiorstwami (odpowiednio 34,5% i 36,2%). Drugim celem nawiązywania współpracy wewnątrzsektorowej było zdobycie wiedzy oraz doświadczenia przez pracowników, członków lub wolontariuszy organizacji, z którymi współpracowali (52,0%) (GUS, b.d.).

Niestety, tak jak w każdym sektorze również w tym występują bariery współpracy z administracją publiczną. Przyczyną tego stanu są niejasne przepisy i procedury prawne, brak wiedzy ze strony partnera oraz konflikt interesów.

Organizacje *non profit* charakteryzują się prowadzeniem różnorodnej i wielodzielnicowej działalności. W roku 2020 zgodnie ze statutem organizacje zajmowały się:

- sportem, turystyką, rekreacją, hobby (26,9%),
- ratownictwem (15,3%),
- kulturą i sztuką (12,4%),
- edukacją i wychowaniem,
- badaniami naukowymi (10,5%),
- pomocą społeczną i humanitarną (8,3%) (GUS, b.d.).

Na rynku trzeciego sektora występują również firmy *non profit* działające w różnych dziedzinach, m.in. w takich jak sport i turystyka, usługi dla przedsiębiorstw i administracji publicznej, handel, budownictwo, gastronomia, usługi komunalne, zdrowie i uroda czy informatyka. Instytucje te deklarują szeroki obszar działania nie tylko w danym regionie, ale także w skali kraju. Przedsiębiorstwa te zakładane są prawie wyłącznie przez osoby fizyczne, najczęściej w miastach (76,7% firm). Według danych z 2018 r. zatrudniają ok. 2,5 tys. osób (ok. 20%) z orzeczoną niepełnosprawnością.

Uzyskane przez organizacje *non profit* w roku 2020 przychody wyniosły 34,4 mld zł. Stowarzyszenia oraz podobne organizacje społeczne, a także fundacje łącznie osiągnęły przychód w wysokości 28,4 mld zł, co w konsekwencji dało 82,4% w łącznej sumie środków finansowych otrzymanych przez organizacje *non profit*. Średnią wartość przychodów (obliczonych dla wszystkich podmiotów) generowały społeczne podmioty wyznaniowe – 1984,7 tys. zł, które przy średnich przychodach dla danej zbiorowości wyniosły 366,8 tys. zł. Koła gospodyń wiejskich odnotowały najniższe średnie przychody – w kwocie 5,3 tys. zł. Więcej niż 50% przychodów otrzymanych przez organizacje *non profit* pochodziło ze źródeł o profilu nierynkowym 63,0%. Przeważający udział w tej kategorii miały środki publiczne (45,2%), pochodzące z dofinansowania od administracji samorządowej (19,6%), co wskazuje, że dużą część środków pozyskuje się m.in. z budżetu Unii Europejskiej. Przychody ze źródeł rynkowych kształtowały się na poziomie 28,5%. Dominowały wpływy z odpłatnej działalności statutowej (14,8%) oraz z działalności gospodarczej (11,6%). Składki członkowskie i inne środki finansowe stanowiły 8,6% wszystkich przychodów osiągniętych przez organizacje *non profit* (Internet 10).

W marcu 2020 r. w związku z wirusem SARS-CoV-2 w Polsce został ogłoszony stan zagrożenia epidemicznego. Sytuacja ta w całym roku 2020 bardzo mocno odbiła się na działalności statutowej 71,3 tys. organizacji *non profit*. Badania wskazały, że ze względu na COVID-19 zmuszone były okresowo zawiesić swoją działalność (60,9% podmiotów). W znacznym stopniu wpłynęło to na zmianę formy i obszaru działania organizacji (38,3%). Część musiała świadczyć swoje usługi zdalnie lub wdrożyć usługi elektroniczne (23,1%). Działania dodatkowe, np. wdrażanie usług elektronicznych, zakładanie stron internetowych, na rzecz odbiorców w 2020 roku w związku z pandemią COVID-19 wykazało aż 15,8% organizacji, w których to epidemia niekorzystnie wpłynęła na prowadzoną dzia-

łałność. Najwyższy odsetek odnotowano w grupie podmiotów zajmujących się ratownictwem (36,9%), pomocą społeczną oraz humanitarną (32,4%). Działania były podejmowane najczęściej na rzecz osób fizycznych (58,8% organizacji). Jako beneficjentów organizacje wskazywały również całe społeczności; przykładem może być np. gmina czy osiedle – 32,9%. Łącznie w 2020 r. organizacje *non profit* objęły pomocą 5 mln indywidualnych osób fizycznych. Fundacje wsparły 2,5 mln osób fizycznych, a pozostałymi 2,5 mln zajęły się organizacje *non profit*. Typowe stowarzyszenia, jak również podobne organizacje społeczne, swoje działania kierowały do 1,3 mln osób, ochotnicze straże pożarne zaś do około 0,6 mln osób. Dodatkowe działania wynikłe z rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19 organizacje *non profit* najczęściej realizowały poprzez usługi społeczne (45,8%) oraz działania informacyjne (45,3%) (*Dane statystyczne GUS, 2020*).

W 2020 roku suma, jaką wsparto w formie rzeczowej i finansowej organizacje *non profit*, wyniosła łącznie 850 mln zł.

Jako przykład potwierdzający postawioną hipotezę można wskazać działalność Fundacji Polsat, która przez ponad 25 lat pomogła 37,8 tys. dzieci. Wsparła 2637 tys. szpitali, ośrodków zdrowia, szkół, przedszkoli oraz domów dziecka. Na cele statutowe fundacja przekazała 257 mln zł. Tylko z Mikołajkowego Bloku Reklamowego uzyskała 21,6 mln zł i całą tę kwotę przekazała na leczenie i rehabilitację dzieci. 26,6 mln zł otrzymała z 1% przekazywanego w rozliczeniach przez podatników – te datki również przekazała na leczenie dzieci. Nadrzędnym celem Fundacji Polsat jest wsparcie najbardziej potrzebujących. Organizacja ta wypracowała sobie schemat szybkiego oraz skutecznego działania na wezwania o pomoc (Internet 15).

Kluczowe wydarzenia Fundacji Polsat w 2020 roku to:

- zaangażowanie w walkę z koronawirusem i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu podczas narodowej kwarantanny,
- zakup – we współpracy z siecią Plus i Cyfrowym Polsatem – 2200 tabletów i przekazanie ich 415 placówkom (takim jak państwowe domy dziecka, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze),
- zakup sprzętu medycznego oraz przedmiotów ochrony indywidualnej (np. maseczek itp.) dla placówek szpitalnych oraz pracowników medycznych, m.in. we współpracy z Telewizją Polsat i siecią Plus,
- zakup 3000 drukarek w ramach akcji zorganizowanej z firmą HP „Drukuj z uśmiechem” i podarowanie ich szkołom, domom dziecka, placówkom opiekuńczo-wychowawczym, rodzinom zastępczym oraz szpitalom,
- wykonanie remontu Dziecięcego Oddziału Otolaryngologicznego w Rybniku,
- przekazanie do użytku specjalnego pomieszczenia dla jedynego w Polsce Ośrodka Symulacji Chirurgii Małoinwazyjnej u Dzieci w Centrum Zdrowia Dziecka,
- wsparcie starań lekarzy neurologów oraz społeczności rodzin osób chorujących na SMA (rdzeniowy zanik mięśni), aby leczenie genowe było w Polsce dostępne w ramach NFZ,
- wsparcie dla hospicjów,

- zaangażowanie w akcję wrocławskich studentów „Wielka Draka Dla Dzieciaka”,
 - rozpoczęcie budowy Centrum Chorób Rzadkich.
- W zakresie pomocy indywidualnej Fundacja Polsat finansuje:
- indywidualny sprzęt medyczny,
 - sprzęt rehabilitacyjny,
 - sprzęt ortopedyczny,
 - specjalistyczną rehabilitację, leki, maści i opatrunki,
 - w niektórych przypadkach planuje operacje w placówkach zarówno prywatnych, jak i zagranicznych.

W roku 2020 Fundacja Polsat przekazała 18 mln zł – wsparcie uzyskało blisko 1751 dzieci, a 1413 ośrodków zostało objętych pomocą.

Źródła finansowania Fundacji Polsat to m.in. (Internet 13):

- beneficjum od osób fizycznych – 1 882 910,81 zł,
- darowizny od osób prawnych – 13 490 297,60 zł,
- 1% podatku – 3 783 350,78 zł,
- inne źródła – 184 478,22 zł.

Największymi darczyńcami Fundacji Polsat są m.in. HP Inc. Polska Sp. z o.o., Telewizja Polsat Sp. z o.o., Polkomtel Sp. z o.o., Orange Polska SA, Cyfrowy Polsat SA, T-Mobile Polsat SA (Internet 13).

Kolejnym przykładem organizacji *non profit* jest Caritas Polska. Celem tej organizacji jest niesienie pomocy ubogim, chorym, opuszczonym i wykluczonym, misją zaś nie tylko praktykowanie ewangelicznego miłosierdzia, ale duszpasterstwo społeczne. Oznacza to potrzebę zarówno niesienia pomocy charytatywnej, jak i wpływanie poprzez działania na zmiany strukturalne – zarówno w społeczeństwie polskim, jak i w społecznościach poza granicami kraju, aby nie generowały one ubóstwa (poprzez nierówności dochodowe, wdrażanie nadmiernego systemu pomocy i polityki socjalnej, bezrobocie), nie naruszały zasad współżycia społecznego i umożliwiały integralny rozwój człowieka. Organizacja działająca od ponad 30 lat jest duszpasterską instytucją charytatywną Kościoła katolickiego w Polsce. W 2020 roku udzieliła pomocy seniorom, bezdomnym i medykom – o wartości 35 mln zł, 7 mln zł przekazała zaś na walkę z COVID-19 krajom zagrożonym w kryzysie lub wojnie. W Polsce pomoc otrzymało aż 300 tysięcy osób, Caritas stworzył bowiem 127 programów i akcji krajowych. Prowadzi również ponad 635 tysięcy ośrodków, 44 z nich to ośrodki diecezjalne. Liczba wolontariuszy w Szkolnych Kołach Caritas to 55 560 osób, liczba wolontariuszy w Parafialnych Zespołach Caritas 30 055 osób, liczba wolontariuszy w Centrach Wolontariatu Caritas i wolontariuszy indywidualnych 2798 osób, liczba wolontariuszy w Akademickich Kołach Caritas 122 osoby, a liczba wolontariuszy w Przedszkolnych Kołach Caritas to 962 osoby. Szacowana łączna liczba wszystkich wolontariuszy w Polsce to 89 497 osób (Internet 16).

Przedsiębiorstwa *non profit* potrafią dostrzegać problemy społeczne, które w miarę swoich możliwości rozwiązują, głównie świadcząc usługi publiczne. Nadrzędnym celem ich działalności jest poprawa spójności społecznej poprzez usługi

reintegracyjne, adresowane między innymi do osób z niepełnosprawnością czy do pozostałych grup zagrożonych wyeliminowaniem społecznym. Pomoc ta jest wysoce wymierna i stanowi długofalowe wsparcie polegające na aktywizowaniu swoich członków i jednoczesnym tworzeniu pewnej wspólnoty oraz zapewnianiu im poczucia przynależności. W przeciwieństwie do wsparcia ze strony państwa, które obecnie ma przede wszystkim formę wyłącznie pomocy socjalnej, dzięki organizacjom *non profit* osoby, do których ta pomoc jest kierowana, czują się nie tylko beneficjentami, ale mogą również poprzez swoją pracę zaoferować coś innym. Trzeci sektor, jaki stanowią organizacje *non profit*, wypełnia lukę między sektorem publicznym i prywatnym w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa, albowiem:

- stanowi ważny element społeczeństwa,
- daje pracę,
- edukuje,
- świadczy pomoc tam, gdzie aparat państwowy nie sprawuje opieki bądź sobie nie radzi.

Organizacje *non profit* zastępują państwo w wykonywaniu określonych zadań na obszarach trudno dostępnych i często zaniedbanych, pozostawionych oraz niedostrzeganych przez państwo.

Rok 1989 i upadek komunizmu stał się przełomem dla przedsiębiorstw społecznych, które rozkwitły w formie stowarzyszeń i fundacji. Istotnym wydarzeniem dla przedsiębiorczości społecznej było wejście Polski do Unii Europejskiej, po którym zainicjowano prace nad odpowiednimi regulacjami prawnymi. Efektem wprowadzenia ram prawnych były dwa równoległe procesy: ewolucja tradycyjnych form prawnych dla fundacji i stowarzyszeń oraz orientacja rynkowa na wprowadzenie nowych typów prawnych, takich jak przedsiębiorstwa społeczne czy spółdzielnie socjalne (Internet 17).

Przedsiębiorczość społeczna jest działalnością innowacyjną, kreującą wartości społeczne. Różnica pomiędzy przedsiębiorczością a współczesną formą przedsiębiorczości społecznej dotyczy trzech aspektów. Pierwszym elementem wymagającym podkreślenia jest innowacyjność jako proces twórczy, której celem jest wykorzystywanie istniejących możliwości do stworzenia czegoś nowego. Drugim kluczowym aspektem jest tworzenie wartości społecznych, co odróżnia przedsiębiorczość społeczną od przedsiębiorczości komercyjnej. Podczas gdy obie formy są społecznie użyteczne, to tworzenie wartości społecznych jest jednoznacznym, centralnym czynnikiem sprawczym i siłą przedsiębiorczości społecznej. Trzecim aspektem jest miejsce – przedsiębiorczość społeczna przekracza granice sektorów i form organizacyjnych i może zaistnieć we wszystkich sektorach oraz w relacjach międzysektorowej współpracy. Przedsiębiorstwo społeczne najczęściej tworzone jest dobrowolnie przez obywateli w celu zaspokojenia ich potrzeb. Praktyka przedsiębiorczości społecznej wyprzedziła teorię – inicjatywy mające innowacyjny charakter i wykorzystujące przedsiębiorcze możliwości, by rozwiązać problemy społeczne, nie są nowe. Organizacje *non profit* od zawsze szukały nowych dróg i innowacyj-

nych rozwiązań, które pozwoliłyby im zdobywać dodatkowe środki finansowe na prowadzenie działalności (Internet 18).

Współpraca organizacji *non profit* z instytucjami publicznymi powinna być nastawiona na poprawę relacji partnerskich. Przykładowo organizacje w roku 2020 wskazywały (aż 13,4% współpracujących jednostek), że procedury prawne są skomplikowane, a przepisy niejasne. Niewiele mniejszy był odsetek podmiotów (11,1%), które uskarżały się na brak relacji partnerskich oraz instrumentalne traktowanie przez partnera publicznego. Organizacje *non profit* podkreślały również, że należy wykluczyć lub zminimalizować problem braku wiedzy ze strony partnera na temat współpracy (6,9%). Problem ten jako pierwszy wskazało 7,0% kooperujących organizacji, drugim zaś okazał się konflikt interesów, na który wskazało aż 6,7% organizacji (Internet 3).

3. Zakończenie

Reasumując, należy stwierdzić, że obecnie czynnikiem sukcesu zarówno rynkowego, jak i społecznego organizacji pozarządowych nie jest oferowanie dużej czy zróżnicowanej oferty usługowej, lecz dostosowanie jej wartości i użyteczności do wymagań społeczeństwa. Konsekwencją takiego podejścia jest kreowanie usług o rozbudowanej strukturze, która obejmuje cechy służące zaspokojeniu potrzeb i kształtujące nowe potrzeby. Dostarczanie klientom ofert wymaga edukowania ich do korzystania z nich. Jest to impuls rozwoju procesu innowacyjnego, który stał się czynnikiem wzmocnienia konkurencyjności podmiotów gospodarczych i społecznych oraz służy rozwojowi społecznemu.

Przytoczone przykłady pokazują skalę usług oferowanych przez organizacje *non profit*. W pełni potwierdzają postawioną na wstępie hipotezę, że organizacje te wypełniają lukę między sektorem publicznym a prywatnym w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Wyeliminowanie złych, niejasnych przepisów, poprawa współpracy, odpowiednie traktowanie partnera, poprawa ogólnych relacji pomiędzy partnerami oraz znajomość profilu partnera znacznie przyczynią się do łatwego, lepszego, szybkiego funkcjonowania organizacji *non profit*.

Poprawa wymienionych wyżej czynników umożliwi dotarcie do jeszcze większej liczby potrzebujących i wypełni jeszcze większą lukę między sektorem publicznym a prywatnym w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Przyjęta na wstępie niniejszego artykułu hipoteza została zweryfikowana oraz udowodniona.

Literatura

- Ekonomia Społeczna w Polsce w Nowej Perspektywie Finansowej 2020+. Wnioski i rekomendowane rozwiązania. Wersja skrócona (Projekt kierunkowo zaakceptowany przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej wersja skrócona 1.1 z 10 czerwca 2019).
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2014). *Prognoza ludności na lata 2014-2050*. Warszawa.
- Grzeleńska, U. (2011). Rola sektora *non profit* w polskiej gospodarce. *Polska Akademia Nauk*, 4(71), 325-344.
- GUS. (b.d.). *Dane statystyczne GUS. Zarządzanie w organizacjach non-profit w 2019 r.*
- Klepacki, B. (2009). Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych. *Roczniki Nauk Rolniczych*, seria G, t. 96.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2021. (b.d.).
- Uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M. P. z 2019 r., poz. 214)
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873)
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r., poz. 1649 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 426 ze zm.)
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2261 ze zm.)
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2167 ze zm.)
- Związek Przedsiębiorców i Pracodawców. (2016). *Raport. Imigranci z Ukrainy ratunkiem dla polskiej demografii*.

Źródła internetowe

1. [www.encyklopedia zarzadzania](http://www.encyklopediazarzadzania.pl) (dostęp: 14 listopada 2021)
2. www.firma.rp.pl/biznes/art17062851-przedsiębiorstwa-społeczne-beda-wyciagac-z-biedy/ (dostęp: 14 listopada 2021)
3. www.stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/spoldzielczosc-sprzyjajaca-wlaczniu-społeczne-mu-i-zawodowemu,7,1.html (dostęp: 14 listopada 2021)
4. www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-społeczenstwo/ograniczanie-dzialalnosci-pandemia-zachwiala-sektorem-organizacji-non-profit,229936 (dostęp: 14 listopada 2021)
5. <https://niepełnosprawni.gov.pl/p,85,dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej> (dostęp: 14 listopada 2021)
6. [www.centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2019 r.](http://www.centra-integracji-społecznej,kluby-integracji-społecznej,zaklady-aktywnosci-zawodowej,warsztaty-terapii-zajęciowej-w-2019-r) (dostęp: 14 listopada 2021)
7. *Rozwój przedsiębiorczości społecznej w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*. Pobrane z https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/spoeczna-przedsiębiorczo_12-11-2020_popr_z-okadk.pdf (dostęp: 14 listopada 2021)
8. *Sektor non-profit w 2018 roku*. Pobrane z <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-społeczna-wolontariat/gospodarka-społeczna-trzeci-sektor/sektor-non-profit-w-2018roku,1,7.html> (dostęp: 14 listopada 2021)
9. www.gov.pl/web/inwestycje-rozwoj/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnegonego (dostęp: 14 listopada 2021)
10. www.ekonomiaspołeczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/ES_2021-2027.pdf Ekonomia Społeczna w Polsce w Nowej Perspektywie Finansowej 2020+ Wnioski i Reko-

mendowane Rozwiązania Wersja skrócona (Projekt kierunkowo zaakceptowany przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej wersja skrócona 1.1 z 10 czerwca 2019) (dostęp: 14 listopada 2021)

11. www.fxmag.pl/artykul/dzialalnosc-stowarzyszen-i-podobnych-organizacji-spolecznych-fundacji-spolecznych-podmiotow-wyznaniowych-kol-gospodyn-wiejskich-oraz-samorzadu-gospodarczego-i-zawodowego-w-2020-r-wyniki-wstepne (dostęp: 14 listopada 2021)
12. Komisja Europejska. Pobrane z <https://ec.europa.eu/growth/sectors/socialconomy/enterprises/> (dostęp: 14 listopada 2021)
13. www.klubjagiellonski.pl/2020/10/27/przedsiębiorstwa-spoleczne-moga-zastapic-panstwo-w-walce-z-wykluczeniem/ (dostęp: 14 listopada 2021)
14. www.raportspoleczny2020.grupapolsatplus.pl/pomoc-dzieciom (dostęp: 14 listopada 2021)
15. <https://poradnik.ngo.pl>
16. <https://fundacijapolsat.pl>
17. <https://caritas.pl>
18. <https://parp.gov.pl>
19. <https://fakty.ngo.pl>

THE ROLE AND CHARACTER OF SOCIAL ORGANIZATIONS IN POLAND ON THE EXAMPLE OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS

Abstract: The subject of the study is the issues of non-profit organizations. In this study, the method of documentation analysis was used. Non-profit organizations were generally presented. For example, the scope of activities of the Polsat Foundation and Caritas Polska is briefly described. The content of the work will allow one to learn about the directions of changes in social enterprises in Poland on the example of non-profit organizations. After the analysis, it can be concluded that non-profit organizations fill the gap between the public and private sectors in meeting the needs of the society.

Keywords: third sector, non-governmental organizations, non-profit organizations.